مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

ډاکترمحب زغم
۲۰۲۳/۰۳/۲۹

د اوبو د څاڅکو ښتك

ویل کېږي، چې د هتلر په زندانونو کې د شکنجې یو ډول دا و، چې زنداني به يې د اوبو نل ته کېناوه، له نله به په هرو څو شېبو کې یو یو څاڅکی د زنداني پر سر څڅېده. نل به د زنداني له سره پوره پورته لګېدلی و او څاڅکی به د سرې په سر لکه د ښتك وار لګېده. دا خبره هم کېږي، چې دا د شکنجې یو له ډېرو سختو ډولونو څخه و، چې سړی به يې لیونتوب ته رساوه. د دې شکنجې د سخت والي یوه وجه دا هم کېدای شي، چې په کې څاڅکي په منظمو زماني فاصلو سره څاڅي او سړی يې په هماغه شېبه کې د څڅېدو توقع لري. دغه څو شېبې چې د دوو څاڅکو د څڅېدو تر منځ تېرېږي، سړی لا ډېر ځوروي.
په موسیقۍ کې د طبلې او ډول درزا هم په منظمو زماني فاصلو سره اورو، خو دا غږونه زموږ په غوږونو لکه د مور د للو للو اواز خوږه لګېږي. په شعر کې قافیه او ردیف همداسې دي. که په ردیف کې فعل هم واقع شي، نو سره له دې چې د هر بیت په پای کې هماغه فعل تکرارېږي، خو بد راباندې نه لګېږي، بلکې خوند هم راکوي.
خو په نثر کې که یو فعل په څو پرله پسې جملو کې یا په یوه متن کې بیا بیا تکرار شي، سړی عذابوي، دلته فعل د شکنجې د اوبو څاڅکو ته ورته وي. دغه مثال وګورئ:
د پاراګرافونو د جملو ترتیب کله د زماني منطق «په اساس وي»، کله د مکاني منطق «په اساس وي» ، کله د علت او معلول د رابطې «په اساس وي» او په هنري، ادبي اثارو کې خو د راوي د روحي حالت «په اساس هم وي.«
ما قصداً په دې پاراګراف کې د «په اساس وي» ترکیبي فعل څلور ځله تکرار کړی دی. د پاراګراف اصلي بڼه داسې ده:
"د پاراګرافونو د جملو ترتیب کله د زماني منطق په اساس وي، کله مکاني منطق ته اړتیا وي، کله د علت او معلول رابطه مهمه شي او په هنري، ادبي اثارو کې خو دا هم مهمه ده چې د راوي روحي حالت څنګه دی".
دغه پاراګراف مې د استاد اسدالله غضنفر له یوې مقالې راخیستی دی. استاد د نورو لویو لیکوالو په څېر په خپلو لیکنو کې د فعلونو تنوع ته ډېره توجه کوي، ځکه خو يې نثر خوندور وي.
په دې بل پاراګراف کې هم وینو، چې استاد څنګه رنګ رنګ فعلونه کارولي دي.
»په لوستونکي باندې حسي کلمې تر انتزاعي هغو زیات اثر شیندي. تر دې خبرې چې هغې ښکلې جامې اغوستې وې، دا خبره اغېزناکه ده چې هغې زېړې جامې اغوستې وې، ځکه د جامو ښکلا ذهني مفهوم دی خو زېړوالی يې سترګو ته درېږي.«
استاد غضنفر په بله مقاله کې د استاد قیام الدین خادم په نثر کې همدې ځانګړنې ته اشاره کوي:
»استاد خادم په خپله یوه مقاله کې چې د ملګرو ملتونو د تاسیس د لسم کال په مناسبت يې کښلې لیکلي دي: (د ملګرو ملتو ټولنې وکولی شول چې د اروپا د جنګ د پېښېدو مخه ونیسي. په کوریا کې جګړه محدوده او په متارکه يې بدله کاندې. د هند چین جګړه بس او ترك کړي. د یونان، ایطالیا او شرقي اروپا په اورونو اوبه واچوي، د جرمني خبره د حل خواته نژدې کړي. د چین او فارموسا معضله کې د وساطت او صلحې لاسونه کار کوي. د کشمیر مسله غلې ده. ایران کې نن سبا ارامي ده. مصر،
سوډان لږ و ډېر په ارام شول. دا خبرې د دنیا غټې غټې واقعې وې چې د ملګرو ملتو انجمن پکې موفق دی.) ۱۶۲ او ۱۶۳ مخونه.
دلته وینو چې استاد د متنوع فعلونو په برکت د هغه وخت د نړۍ د بېلو بېلو ملکونو د امن و ثبات د وضعیت ترمنځ ظریف توپیرونه را ښودلي دي«.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

البته د فعلونو د تنوع لپاره ليکوال څو لارې په مخ کې لري. يوه يې دا ده، چې له تعصبه دې تېر شي او هغه فعلونه هم وکاروي، چې له عربي، له دري او له نورو ژبو پښتو ته راغلي او عام شوي دي.
بله لار يې دا ده، د لهجې له بنده دې ځان خلاص کړي. ممکن په نورو لهجو کې د خپلې لهجې مترادفې کلمې او مترادف فعلونه ومومو. مثلاً په کندهارۍ لهجه کې «پېر» او په پکتياواله لهجه کې "ګرم" سره هم معنا دي، "ګرم" بيا دغه خوبي هم لري، چې د "ګرمېدل" په بڼه د فعل کار ورکوي لکه په دې جملو کې: "ګرموم دې نه" "مه مې ګرموه". "پېر" بيا کومکي فعل ته اړتيا لري: "مه مې پېر کوه" يا په کونړۍ لهجه کې "ځنډ" ته "ډيل" هم وايي: "ډيل مه کوه" که موږ د مختلفو لهجو لغات سره شريك کړو، نو په ژبه کې به مو رنګارنګي راشي. استاد خادم په خپله مقاله کې دا کار کړی دی: "کاندي" د "کړي" پر ځای مناسب انتخاب دی.
دربيمه لار بيا له استعاري او مجازي ژبې کار اخيستنه ده. په پورته اقتباس کې استاد خادم وايي: "د يونان، ايطاليا او شرقي اروپا په اورونو اوبه واچوي" اوبه اچول د اور د وژلو لپاره کنايه ده او اور په مجازي توګه د جنګ معنا ښندي.
کله چې د عين مطلب د بيان لپاره ګڼ فعلونه لرو بيا د فعلونو په انتخاب کې بايد داسې دقت وکړو، چې ښکلا او معنا سره غاړه غړۍ شي. د جګړو د بدو عواقبو په اړه داسې جملې ليکی شو:
په تېرو جګړو کې د افغانانو کورونه ړنګ شول، دېوالونه ونړېدل، ونې چپه شولې، کروندې له منځه لاړې، ښوونځي تخريب شول، پلونه په بمونو والوځول شول، په ښارونو چور ګډ شو او سرونه خاورې شول.
دلته د ورانۍ د بيان لپاره بېل بېل فعلونه غوره شوي دي، "کورونه ړنګ شول" کور د کورنۍ، کهول او خېلخانه معنا هم لري او ړنګ د تباه په معنا هم کارول کېږي، دلته د کورونو ړنګېدل يوازې د کورونو فزيکي ورانېدلو ته اشاره نه کوي. "نړېدل" هغو شيانو سره ښه لګېږي، چې لك ولاړ وي، لکه دېوال، لکه څلی، لکه مينار او لکه غرونه. دغه جمله چې وايي "ښوونځي تخريب شول" له دې بلې چې وايي "ښوونځي ړنګ شول" توپير لري. "ړنګېدل" او "نړېدل" تصادفي ورانېدلو ته هم ويل کېږي. الوتکه بمونه غورځوي، د پيلوټ موخه مخالفان وي، خو ورسره د خلکو کورونه هم ړنګېږي. تخريبول بيا عمدي کار دی، زموږ ښوونځي په لوی لاس تخريب شوي دي، دلته د ورانوونکو اراده په کې شامله ده. همدارنګه د پلونو الوځول قصدي کار دی، که دلته ووايو چې "پلونه ونړېدل" دا کېدای شي هغو مواردو ته هم اشاره وکړي، چې د سېلاونو او زلزلو په وجه پلونه ويجاړ شوي وي.
په مسجع نثر کې د جملې په پای کې هم قافيه او ترجيحاً هم وزنه کلمې راځي. د پير روښان د مسجع نثر دغه نمونه وګورئ:
"سر سايه په نور خاته واجبه ده چې وباسي ادميان، هر څوك چې له دغه وروسته يا وړاندې وزېږي يا ومري يا شي مسلمان، سرسايه يې واجب نه شي".
په عربي کې فعل معمولاً د جملې په سر کې واقع کېږي، خو په پښتو کې د جملې په پای کې راځي. دلته وينو چې پير روښان د پښتو ژبې قاعده پرې ايښې ده، دا کار څو وجې درلودلی شي، د عربي ژبې تقليد به يې يوه وجه وي او بل دليل به يې د فعلونو له تکراره تېښته وي. فعلونه هسې هم لږ دي او که د سجع په خاطر سړی مجبور شي، چې د هرې جملې په پای کې هم اوازه فعلونه راوړي، نو له تکراره به يې چاره نه وي.
اوس خو د خدای په فضل د مسجع نثر له شره خلاص يو، خو ځينې ليکوال په عادي نثر کې هم ځان ته د رنګارنګ فعلونو د موندلو زحمت نه ورکوي او د تکراري فعلونو په ځتك د لوستونکي ماغزه چيتوي.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ